

ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY

"GYÖNGYÖSPATA I. - ANDEZIT" VÉDNEVŰ MEGLÉVŐ BÁNYATELEK

"Gyöngyöspata I. - andezit" védnevű meglévő bányatelek keleti részének fotója (fotó: Bálint Csaba)

Megrendelő: MECSEKÉRC Zrt.

Készítette: Bálint Csaba

Dobó István Vármúzeum

Régészeti Osztály

2023

Tartalom

I. Jogszabályi környezet	3
2001. évi LXIV. a kulturális örökség védelméről szóló törvény 85/A. §-ban meghatározott örökségvédelmi hatástanulmány	3
68/2018. (IV.9.) Korm. rendelet a kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról	3
II. Alapfogalmak	8
III. Az Örökségvédelmi hatástanulmány tárgya és elkészítésének célja	9
Előzmények	9
A megbízás tárgya	9
A helyszín	10
IV. Régészeti értékvizsgálat	10
Ismert (már nyilvántartott) régészeti lelőhelyek adatgyűjtése	10
V. A változtatási szándékok ismertetése	13
VI. Hatáselemzés	13
VII. Költségkalkuláció	13
VIII. A javasolt eljárási rend	14
IX. Összefoglalás	14
X. Nyilatkozat	15
Felhasznált Irodalom	15
Mellékletek	17

I. JOGSZABÁLYI KÖRNYEZET

Az örökségvédelmi hatástanulmány elkészítését és a hozzá kapcsolódó feladatellátást szabályozó fontosabb törvények és rendeletek.

2001. évi LXIV. a kulturális örökség védelméről szóló törvény 85/A §-ában meghatározott örökségvédelmi hatástanulmány

85/A. § (1) Örökségvédelmi hatástanulmányt kell készíteni a település településfejlesztési koncepciójának kidolgozása során. Ha a településfejlesztési koncepció készítésekor nem készült, vagy a rendezés alá vont területre nincs örökségvédelmi hatástanulmány, vagy van, de az tíz évnél régebbi, akkor azt a rendezés alá vont területre el kell készíteni. Nem kell örökségvédelmi hatástanulmányt készíteni, ha az Étv. 8. § (2) bekezdése szerinti véleményezési eljárásban az illetékes államigazgatási szerv véleménye szerint a rendezés alá vont terület örökségvédelmi szempontból nem érintett.

(2) Az örökségvédelmi hatástanulmányban megfogalmazott értékvédelmi terv szerint kell meghatározni az örökségvédelemmel érintett területekre vonatkozó településfejlesztési és településrendezési eszközöket.

(3) A hatóság örökségvédelmi hatástanulmány készítését írhatja elő jogszabályban meghatározott esetekben.

68/2018. (IV.9.) Korm. rendelet a kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról

83. § (1) Az örökségvédelmi hatástanulmányt

a) a Kötv. 85/A §-ában meghatározott esetekben a településfejlesztési koncepció vagy a településrendezési eszköz megalapozó vizsgálata keretében, települési örökségvédelmi hatástanulmányként (a továbbiakban: települési örökségvédelmi hatástanulmány) a 14. melléklet szerinti tartalommal a (2) bekezdés a)-c) pontja alapján,

b) a 87. § (4) bekezdésében meghatározott esetekben az engedély iránti kérelmet benyújtónak döntéselőkészítő örökségvédelmi hatástanulmányként a 15. melléklet szerinti tartalommal a (2) bekezdés d) pontja alapján kell elkészíttetni.

(2) Az örökségvédelmi hatástanulmány kidolgozása során

a) a településfejlesztési koncepcióhoz a 14. melléklet 1. pont 1.1. és 1.3. alpontja szerinti tartalmat teljes körűen,

b) a helyi építési szabályzat kidolgozásához – ha az nem áll rendelkezésre –, a 14. melléklet 1. pont 1.1-1.3. alpontjában meghatározott vizsgálatot, továbbá 1. pont 1.4. alpontjában meghatározott értékleltárt, valamint 2. pontja szerinti hatáselemzést a településrendezési eszköz meghatározásához szükséges részletezettséggel;

c) településképi rendelet helyi védelmi előírásainak meghatározásához a 14. melléklet 1. pont 1.4. alpontjában meghatározott értékleltárt teljes körűen;

d) az 53. § (3) bekezdésben és a 87. § (4) bekezdés b) és c) pontjában meghatározott esetekben

da) régészeti örökség felmérése esetén a 15. melléklet 1-3. pontja alatti vizsgálatokat és elemzéseket.

db) műemléki érték felmérése esetén a 15. melléklet 1-3. pontja alatti vizsgálatokat és elemzéseket, továbbá a 15. melléklet 4. pontjában meghatározott értékleltárt és a 15. melléklet 5. pontjában meghatározott értékvédelmi tervet teljes körűen a tervezés alá vont terület és a tervezett rendezési cél által megkövetelt mértékben kell elkészíteni.

(3) Az örökségvédelmi hatástanulmány régészeti szakterületi munkarésze a 14. és 15. mellékletben meghatározott tartalmi elemek közül a régészeti örökség tárgykörével foglalkozó tartalmi elemek összessége.

(4) Az örökségvédelmi hatástanulmány műemléki szakterületi munkarésze a 14. és 15. mellékletben meghatározott tartalmi elemek közül a műemlékvédelem tárgykörével foglalkozó tartalmi elemek összessége.

84. § (1) A települési örökségvédelmi hatástanulmány elkészítéséről a településfejlesztési koncepció vagy a településrendezési eszköz és a településképi rendelet készíttetője köteles gondoskodni.

(2) Az örökségvédelmi hatástanulmány elkészítésére jogosult

a) az örökségvédelmi hatástanulmány régészeti szakterületi munkarésze vonatkozásában a régészeti örökséggel és a műemléki értékkel kapcsolatos szakértői tevékenységről szóló kormányrendelet szerint régészeti területen szakértői tevékenység végzésére jogosult szakértő,

b) a helyi építési szabályzat kidolgozása során, a gyűjtőterületén érintett régészeti gyűjtőkörrel rendelkező múzeum, amely az újonnan beépítésre szánt területnek kijelölt terület terepbejárását térítésmentesen, 60 feltárással alkalmas nap alatt végzi el,

c) az örökségvédelmi hatástanulmány műemléki szakterületi munkarésze vonatkozásában – kivéve a (3) bekezdésben foglaltakat – a régészeti örökséggel és a műemléki értékkel kapcsolatos szakértői tevékenységről szóló kormányrendelet szerint műemléki terület műemléki érték dokumen-

tálása szakterületen szakértői tevékenység végzésére jogosult szakértő vagy az, aki a hatástanulmány alapjául szolgáló tervfajta elkészítésére egyébként jogosultsággal bír.

(3) A településképi rendelet alátámasztásául szolgáló települési értékleltárt az önkormányzati főépítész is elkészítheti.

14. melléklet a 68/2018. (IV.9.) Korm. rendelethez

A települési örökségvédelmi hatástanulmány tartalma

A települési örökségvédelmi hatástanulmány szöveges dokumentum, azonosításra alkalmas térképi ábrázolással, fotókkal és egyéb adatokkal, amely legalább az alábbiakat tartalmazza:

1. Örökségvédelmi vizsgálat:

1.1. A település történeti leírása (a történeti település- és tájszerkezet alakulása, a történeti településmag),

1.2. A település régészeti örökségének felmérése újonnan beépítésre szánt területnek kijelölt terület esetén terepbejárással,

1.3. A védett műemléki értékek települési értékleltára, amely értékkataszterben tartalmazza:

1.3.1. a világörökségi, és a világörökségi várományos helyszínek és területeket,

1.3.2. az országos építészeti örökség elemeit,

1.3.3. a védetté nyilvánított régészeti lelőhelyeket és a nyilvántartott régészeti lelőhelyeket.

1.4. A helyi építészeti örökség települési értékleltára, amely értékkataszterben az önkormányzati főépítész által meghatározottak szerint tartalmazza a helyi építészeti örökség országos vagy helyi védelemre méltó elemeit:

1.4.1. településszerkezetet,

1.4.2. telekstruktúrát és az utcavonal-vezetést,

1.4.3. utcaképet vagy utcakép részletet,

1.4.4. egyéb településkarakter elemeket,

1.4.5. építményrészletet vagy az alkalmazott anyaghasználatot, tömegformálást, homlokzati kialakítást,

1.4.6. táj- és kertépítészeti alkotást, egyedi tájértéket, növényzetet,

1.4.7. szobrot, képzőművészeti alkotást, utcabútort.

2. A rendezés során tervezett változások hatáselemzése:

2.1. A települési értékleltárban szereplő elemek vonatkozásában releváns rövid és középtávon tervezett változások ismertetése.

2.2. A 2.1. pontban szereplő változások hatásai:

- 2.2.1. a régészeti örökségre,
- 2.2.2. a történeti településre, település- és tájszerkezetre,
- 2.2.3. a települési értékleltárban szereplő műemléki értékekre.
- 3. Az értékvédelmi terv tartalmazza:
 - 3.1. az értékleltárban szerepeltetett értékek megőrzését biztosító szempontok és követelmények, valamint
 - 3.2. az önkormányzati feladatok meghatározását.

15. melléklet a 68/2018. (IV.9.) Korm. rendelethez

A döntéshozó készítő örökségvédelmi hatástanulmány és az értékvédelmi terv részletes tartalma

- 1. Vizsgálat: szöveg, térképi ábrázolás, fotók azonosításra alkalmas adatokkal és formában:
 - 1.1. történeti leírás és a változással érintett területen
 - 1.1.1. régészeti örökség felmérése esetén terepbejárás,
 - 1.1.2. műemléki értékek felmérése, települési értékleltár felvétele szemrevételezéssel,
 - 1.2. természet, táj, tájhasználati és településszerkezeti összefüggések,
 - 1.3. településképek és utcaképek,
 - 1.4. településszerkezet és területhasználat,
 - 1.5. településkarakter: telekszerkezet és telekhasználat, beépítési mód és épülettípusok,
 - 1.6. védettségek felsorolása (régészeti, műemléki, világörökségi érintettség),
 - 1.7. az örökségi értékek elemzése,
 - 1.8. területhasználat és területi állapot a kulturális örökség összefüggérendszerében.
- 2. Változtatási szándékok: a tér- és időbeli folyamatok szöveges és összehasonlító térképi vagy grafikus megjelenítése:
 - 2.1. településhálózati és tájhasználati változás,
 - 2.2. településszerkezeti, területhasználati és beépítettségi változás,
 - 2.3. infrastrukturális változás,
 - 2.4. műemléki értékek felmérése esetén, a középtávon tervezett, a települési értékleltárban szerepeltetett létesítmények megjelenését érintő beavatkozások megnevezése és rövid ismertetése.
- 3. Hatáselemzés szöveges és ábrázolt formában a különböző hatásterületek kijelölésével:
 - 3.1. történeti településszerkezetet érintő következmények,
 - 3.2. természeti, táji hatások,

- 3.3. a vizsgált érték feltárulásának változásai,
- 3.4. régészeti emlékek, műemléki értékek feltárhatóságának, megmaradásának, elfedésének, bemutathatóságának vagy pusztulásának lehetőségei,
- 3.5. műemlékek megújulásának és fenntarthatóságának gazdasági lehetőségei,
- 3.6. környezeti terhelések és az épített örökség műszaki állapotának összefüggései,
- 3.7. folyamatok iránya, visszafordíthatósága,
- 3.8. kárenyhítés lehetősége, költsége, illetve ellentételezésének lehetőségei.
- 4. A műemléki értékek tekintetében települési értékleltár tartalmazza:
 - 4.1. az építészeti örökség országos védelemre méltó létesítményeinek azonosító adatait (megnevezés, cím, helyrajzi szám, jellemző fénykép),
 - 4.2. a közterület felé eső homlokzatok, nézetek megőrzendő, az építészeti kialakítás karaktere szempontjából jelentős értékeit,
 - 4.3. a létesítmények további - szemrevételezéssel megállapítható - értékeit.
- 5. Az értékvédelmi terv tartalmazza:
 - 5.1. az értékek meghatározását és tudományosan megalapozott rangsorolását,
 - 5.2. az értékleltárban szerepeltetett értékek megőrzését biztosító szempontokat és követelményeket,
 - 5.3. az értékleltárban szerepeltetett értékek védelmét biztosító feladatok meghatározását,
 - 5.4. az értékvédelemre irányuló tevékenységek prioritásainak meghatározását, ütemezését, felelőseinek megnevezését.

II. ALAPFOGALMAK

1. **Örökségvédelmi hatástanulmány:** A kulturális örökségvédelemért felelős hivatal határozatait megalapozó háttér szakanyag, amelynek javaslatait a hivatal figyelembe veheti, de attól eltérően is dönthet. A tanulmány feladata az érintett régészeti örökségi elemek számbavétele, állapotfelmérése, a változtatási szándékok ismertetése és örökségvédelmi hatáselemzése, a további szükséges megelőző jellegű örökségvédelmi intézkedésekre vonatkozó javaslatok megfogalmazása.

2. **Régészeti lelőhely:** „Az a földrajzilag körülhatárolható terület, amelyen a régészeti örökség elemei történeti összefüggéseikben találhatók, és amelyet a hatóság nyilvántartásba vett.” (2001. évi LXIV. törvény a kulturális örökség védelméről [Tv.], 7. §. 35.) „A régészeti örökség elemei a régészeti érdekű területekről vagy a régészeti lelőhelyről csak régészeti feltárás keretében mozdíthatók el.” (Tv. 19. §. 2)

3. Megelőző régészeti feltárás: A régészeti lelőhelyek földmunkák által érintett és veszélyeztetett részén, a jogszabályok alapján megelőző régészeti feltárást kell végezni, amelynek a helyszíni feltárási és dokumentálási munkákon túl az előzetes leletanyag-feldolgozási és dokumentációs munkák is szerves részét képezik. „Ha a régészeti lelőhely elkerülése a fejlesztések, beruházások költségeit aránytalanul megnövelné, vagy a fejlesztés, beruházás másutt nem valósítható meg, a veszélyeztetett régészeti lelőhelyeket előzetesen fel kell tártani (a továbbiakban: megelőző feltárás).” (Tv. 22. §. 1)

Teljes területre kiterjedő megelőző régészeti feltárásra vonatkozó javaslat megfogalmazása abban az esetben indokolt, ha a régészeti lelőhely kiterjedése és veszélyeztetése egyértelműen meghatározható. „A földmunkával járó változtatás teljes kiterjedésére vonatkozóan mind az előkészítő munkálatok, mind a kivitelezés tekintetében régészeti megfigyelést kell biztosítani, a régészeti lelőhelyeken pedig megelőző feltárást kell végezni.” (R. 14/C. §.)

4. Próbafeltárás: A régészeti próbafeltárás célja a régészeti lelőhelyek érintettségének pontos meghatározása. Az eljárás során a lelőhely földmunkák által veszélyeztetett részének 10-20%-ára kiterjedő feltárást végeznek, amelynek során a kutatóárkokat olyan módon jelölik ki, hogy azok reprezentatív adatokat szolgáltatassanak a lelőhely kiterjedésére, intenzitására vonatkozóan. A próbafeltárás eredményétől függően, érintettség esetén el kell végezni a megelőző feltárást.

„A megelőző feltárás részeként a régészeti lelőhelyen – a hatóság eltérő rendelkezésének hiányában – próbafeltárást kell végezni.” (Tv. 21. §.)

5. Régészeti megfigyelés: A beruházás földmunkájának régész által a helyszínen történő folyamatos figyelemmel kísérése, szükség esetén a régészeti bontómunka elvégzése és dokumentálása. (Tv. 7. §. 36.)

6. Régészeti bontómunka: a régészeti örökség elemeinek feltárás keretében történő kibontására és eredeti összefüggéseinek értelmezésére irányuló régészeti tevékenység (felületre bontás, rétegbontás, régészeti emlék bontása, nyesés, metszetek készítése), amely földmunkával járó beavatkozás, fejlesztés, beruházás esetén régészeti feladatellátásnak minősül.

7. Terepbejárás: minden olyan felszínen végzett kutatás, adatgyűjtés és kiértékelő dokumentálás, amely nem ismert régészeti örökségi elem felfedezésére vagy a régészeti lelőhely állapotának ellenőrzésére, illetve azonosítására irányul, függetlenül attól, hogy együtt jár-e a leletek összegyűjtésével, vagy sem.

III. AZ ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY TÁRGYA ÉS ELKÉSZÍTÉSÉNEK CÉLJA

A megbízás tárgya

A Mecsekérc Zrt. (7633 Pécs, Esztergár L. u. 19.) a "Gyöngyöspata I. - andezit" védnevű meglévő bányatelek 056/2, 056/3, 072, 080/1, 080/2, 089/1, 089/2, 093/1 hrsz-ú ingatlanrészeinek területét érintő örökségvédelmi hatástanulmány régészeti munkarészének elkészítésére vonatkozó megrendeléssel fordult a Dobó István Vármúzeumhoz.

A helyszín

A megkeresésben megjelölt terület Gyöngyöspata település közigazgatási határának keleti szélén található Gyöngyöstarján irányában, a Mátra hegység déli lábánál. A terület 300 méterre északkeletre terül el a Gyöngyöst és Gyöngyöspatát összekötő főúttól. Kiterjedése kb. 335 000 m². A terület északkeletről délnyugati irányba lejtő, hegylábi terület. A legfelső humuszréteg vastag, több helyen is kibúvik az alapkőzet. A területet sűrű aljnövényzet és több helyen kisebb erdőfoltok is tarkítják, északkeleti sarkában egy kb. 35 000 m² kiterjedésű mező/legelő helyezkedik el.

IV. Régészeti értékvizsgálat

Ismert (már nyilvántartott) régészeti lelőhelyek adatgyűjtése

A létrejött 152/125-4/2023. ikt.sz. szerződés értelmében megtörténtek a szükséges adatgyűjtések.

Az érintett területen belül régészeti lelőhelyről nincsen tudomásunk, 1 km-es sugarán belül csupán egy, még be nem jelentett lelőhelyről van tudomásunk: **Gyöngyöstarján, Gereg-hegy**. 2 km-es sugarán belül nyolc lelőhelyet ismerünk: **Gyöngyöspata, Várhegy, Gyöngyöspata, Várhegy II, Gyöngyöspata, Szent Péter Templom, Gyöngyöspata, Rk. templom, Gyöngyöstarján, Mulató-hegy, Gyöngyöstarján, Gyöngyöstarján 8., Gyöngyöstarján, Gyöngyöstarján 9.** valamint **Gyöngyöstarján, Gyöngyöstarján 10.**

Gyöngyöstarján, Gereg-hegy (azonosítószám nélküli)

47.823083, 19.820813, EOVI707950, N275850

A lelőhely Gyöngyöspata település keleti szélétől északkeleti irányba, kb. 1,6 km-re található Gyöngyöspata és Gyöngyöstarján közigazgatási határa mentén. A beruházási terület északi szélétől északra, 1 km-re helyezkedik el. A lelőhelyet Gutay Mónika azonosított 2006-ban terepbejárás során. A terepi munkák alatt a paleolitikumból származó pattintott kő leletanyag került elő.

Gyöngyöspata, Várhegy (21134)

47.817568, 19.790248, EOVS E705650, N275100

A lelőhely Gyöngyöspata település északi felén, Patafalva városrész mellett, keletre található a gyöngyöspatai Várhegyen. A beruházási terület északnyugati sarkától északnyugatra, 1,9 km-re helyezkedik el. A lelőhelyen egy Árpád-kori földvár található, melynek régészeti kutatása az 1950-es években kezdődött. 1957-ben Patay Pál végzett itt helyszíni szemlét, melynek során 14. századi kerámiatöredékekre bukkant. A lelőhelyen 1964-ben, 1965-ben és 1971-ben végzett feltárást Kovács Béla. A vár sáncainak feltárása során a 10-11. századi leleteken felül másodlagosan elhelyezett bronzkori és kora vaskori leletek kerültek elő, melyek arra utalnak, hogy a várhegyen őskori település helyezkedett el. 2004-ben Fodor László végzett itt feltárást, ennek során 13-14. századi leletek kerültek elő.

(Magyar Nemzeti Múzeum, régészeti adatbázis, <https://archeodatabase.hnm.hu/hu/node/13534> (2023. 05. 03.), Patay Pál: Jelentés az 1957. évi 17-18.-án végrehajtott kácsi és gyöngyöspatai kiállásról, 1957. *DIV Régészeti Adattár* 88., Kovács Béla: Ásatási jelentés Gyöngyöspata, Várhegy, 1966. *DIV Régészeti Adattár* 258., Nováki et al.: Heves megye várai az őskortól a kuruc korig. Magyarország várainak topográfiája 2. (szerk.: Sárközy Sebestyén) Eger, 2009.)

Gyöngyöspata, Várhegy II, Póctető (31493)

47.818243, 19.793933, EOVS E705900, N275100

A lelőhely a gyöngyöspatai várhegy közvetlen keleti szomszédságában, a Szent Péter templomrom körül, a beruházási terület északnyugati sarkától északnyugatra, 1,7 km-re helyezkedik el. 2002-ben Paszternák István végzett itt helyszíni szemlét, melynek során vadkantúrásokban fedezett fel Árpád-kori, valamint őskori leletanyagot.

(Magyar Nemzeti Múzeum, régészeti adatbázis, <https://archeodatabase.hnm.hu/hu/node/14093> (2023. 05. 08.), Paszternák István: Jelentés helyszíni szemléről, 2002. *DIV Régészeti Adattár* 902.)

Gyöngyöspata, Szent Péter Templom (31494)

47.817954, 19.795314, EOVS E705980, N275080

A gyöngyöspatai várhegy közvetlen keleti szomszédságában található templomrom, mely a beruházási terület északnyugati sarkától északnyugatra, 1680 méterre helyezkedik el. 1973-1974-ben Szabó János Győző végzett a területén feltárást, ennek során a templom 11. századra keltezhető alapfala tárt fel.

(Magyar Nemzeti Múzeum, régészeti adatbázis, <https://archeodatabase.hnm.hu/hu/node/14098> (2023. 05. 10.), Nováki et al.: Heves megye várai az őskortól a kuruc korig. Magyarország várainak topográfiája 2. (szerk.: Sárközy Sebestyén) Eger, 2009.)

Gyöngyöspata, Rk. templom (48869)

47.814344, 19.789927, EOVS E705500, N274800

Gyöngyöspatán a Dobrányi út és a Templom út között, a beruházási terület nyugati szélétől nyugatra, mintegy 2 km-re található a Gyöngyöspatai Kisboldogasszony templom. Az épületnél 1969, 1970 és 1971-ben végzett falkutatást Kovács Béla, ennek során derült ki, hogy a templom alapjai a 13. századra keltezhetőek.

(Magyar Nemzeti Múzeum, régészeti adatbázis, <https://archeodatabase.hnm.hu/hu/node/14098> (2023. 05. 10.), Kovács Béla: Ásatási dokumentáció Gyöngyöspata, Rk. templom, 1971. DIV Régészeti Adattár 371.)

Gyöngyöstarján, Mulató-hegy (87447)

47.820932, 19.853298, EOVS E710400, N275650

A lelőhely Gyöngyöstarján északnyugati szélétől északnyugatra, mintegy 800 méterre található a gyöngyöstarjáni Mulató-hegy északnyugati lejtőjén. A beruházási terület keleti szélétől keletre, kb. 2 km-re helyezkedik el. A lelőhelyen Gutay Mónika végzett terepbejárást 2014-ben, melynek során a paleolitikumból származó pattintott kő leletanyag került felszínre.

(Magyar Nemzeti Múzeum, régészeti adatbázis, <https://archeodatabase.hnm.hu/hu/node/46795> (2023. 05. 11.))

Gyöngyöstarján, Gyöngyöstarján 9. (93073)

47.824316, 19.848884, EOVS E710000, N275970

A lelőhely Gyöngyöstarján északnyugati szélétől északnyugatra, kb. 1070 méterre található, szőlőföldek keleti sarkán. A beruházási terület északkeleti sarkától északkeletre, kb. 1940 méterre helyezkedik el. A lelőhelyen Gutay Mónika végzett terepbejárást 2017-ben, melynek során a paleolitikumból származó pattintott kő leletanyag került elő.

(Magyar Nemzeti Múzeum, régészeti adatbázis, <https://archeodatabase.hnm.hu/hu/node/78689> (2023. 05. 11.))

Gyöngyöstarján, Gyöngyöstarján 10. (93075)

47.823181, 19.847346, EOV E709950, N275900

A lelőhely Gyöngyöstarján északnyugati szélétől északnyugatra, kb. 1250 méterre, a szőlőföldek délnyugati felében, illetve a beruházási terület északkeleti sarkától északkeletre, kb. 1700 méterre helyezkedik el. A lelőhelyen Gutay Mónika végzett terepbejárást 2017-ben, melynek során a paleolitikumból származó pattintott kő leletanyag került elő.

(Magyar Nemzeti Múzeum, régészeti adatbázis, <https://archeodatabase.hnm.hu/hu/node/78690> (2023. 05. 11.))

Gyöngyöstarján, Gyöngyöstarján 11. (99633)

47.826782, 19.841948, EOV E709500, N276200

A lelőhely Gyöngyöstarján északnyugati szélétől északnyugatra, 1,7 km-re méterre, a beruházási terület északkeleti sarkától északkeletre, kb. 1740 méterre található, a szőlőföldek északnyugati sarkában. A lelőhelyen Szegedi Kristóf István végzett terepbejárást 2022-ben, melynek során a paleolitikumból származó pattintott kő leletanyag került elő.

(ERD - Gyöngyös-Gyöngyöspata kerékpárút tervezése [ÉBM-TKF73/1279(2022)])

Régészeti terepbejárás eredménye

Az örökségvédelmi hatástanulmány megrendelésével egyúttal terepbejárás elvégzését is kérte tőlünk A Mecsekérc Zrt. a Gyöngyöspata 056/2, 056/3, 072, 080/1, 080/2, 089/1, 089/2, 093/1 hrsz-ú ingatlanok területére. A helyszíni kutatásokat 2023. április 19-én, 27-en, valamint május 4-én végeztük el. A hagyományos régészeti terepbejáráson felül műszeres vizsgálatokat, fémkeresővel, illetve drónnal történő felderítést is alkalmaztunk a leletek és a régészeti jelenségek azonosítására. A terület jelenleg nem áll mezőgazdasági művelés, vagy olyan földmunkák alatt, melyek az esetleges régészeti jelenségeket tartalmazó rétegeket megbolygatnák. A területen 2000-ben Fodor László már végzett terepbejárást, de kutatása során nem került elő régészeti lelet.

Helyszíni kutatásaink során régészeti leleteket csupán a beruházási terület keleti felén, a terület északkeleti sarkában elhelyezkedő mezőre vezető, nyugat-keleti irányú földúton találtunk. A leletanyag többnyire sárga-világosbarna, kavicsos soványított, nagy valószínűséggel a bronzkorra keltezhető kerámiatöredékekből, valamint pattintott kő, jaspis és limnoszilit szilánkokból áll. Mindez arra utal, hogy számolhatunk a bronzkor során történt megtelepedéssel a területen belül.

A lelőhely Gyöngyöspata, Fülegor néven kerül bejelentésre, a leletszóródás alapján körvonalazható területe 13 348 m².

V. A VÁLTOZTATÁSI SZÁNDÉKOK ISMERTETÉSE

A Mecsekérc Zrt.-től arról kaptunk tájékoztatást, hogy a Gyöngyöspata 056/2, 056/3, 072, 080/1, 080/2, 089/1, 089/2, 093/1 hrsz-ú ingatlanok területét jelölték ki bányaművelésre. Az erre a területre vonatkozó örökségvédelmi hatástanulmány elkészítését rendelték meg a Dobó István Vármúzeumtól.

VI. HATÁSELEMZÉS

A Gyöngyöspata 056/2, 056/3, 072, 080/1, 080/2, 089/1, 089/2, 093/1 hrsz-ú ingatlanok területén belül egy régészeti lelőhelyet sikerült körvonaloznunk. A beruházási terület 1 km sugarú körzetén belül további egy, nyilvántartásba még nem vett régészeti lelőhelyről van tudomásunk. A MECSEKÉRC Zrt.-től arról kaptunk tájékoztatást, hogy a Gyöngyöspata 056/2, 056/3, 072, 080/1, 080/2, 089/1, 089/2, 093/1 hrsz-ú ingatlanokat bányaművelésre szeretnék felhasználni. A lelőhelyet érintő földmunkával járó beruházás során megelőző feltárás, a beruházási terület további részein pedig régészeti megfigyelés javasolt.

VII. KÖLTSÉGGALKULÁCIÓ

A MECSEKÉRC Zrt. által tervezett beruházási munkák esetén a következő régészeti költség tényezőkkel lehet számolni. A földmunkák időtartamára javasolt régészeti megfigyelés díja a 68/2018. (IV.9.) Korm. rendelet egységes országos ajánlása alapján: 8 000,- Ft/óra+ÁFA áron kalkulálható. Ennek alapidja naponta 32 000,- Ft/nap+ÁFA (4x8 000,-), amely magában foglalja az első 4 óra munkadíját, ezen túl minden megkezdett óra újabb 8 000,- Ft/óra+ÁFA.

A megelőző feltárás díja a 68/2018 (IV.9.) Korm. rendelet egységes országos ajánlása alapján: 2 520,- Ft/m²+ÁFA áron kalkulálható. A beruházással érintett lelőhely, vagy az lelőhelyrésznek a magnetométeres felmérését el lehet végezni, ami a 68/2018 (IV.9.) Korm. rendelet egységes országos ajánlása alapján 40,- Ft/m² áron számítható.

VIII. A JAVASOLT ELJÁRÁSI REND

Bármilyen tervezett beruházás esetén, ha az kulturális örökségi elemeket (régészeti lelőhelyeket) érint, az engedélyezési eljárásba be kell vonni a Heves Vármegyei Kormányhivatal Egri Járás Járási Építésügyi és Örökségvédelmi Hivatalát és a szükséges örökségvédelmi feladatok tekintetében a hivatal határozatai szerint kell eljárni.

A kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény (Kötv.) 11. § alapján, a régészeti lelőhelyek általános védelmet élveznek. A védelemre irányuló intézkedéseknek elsősorban megelőző, szükség esetén mentő jellegűeknek kell lenni (Kötv. 10. § (2)). Ezért a földmunkával járó fejlesztésekkel a régészeti lelőhelyeket lehetőség szerint el kell kerülni (Kötv. 19. § (1)). Azonban a Kötv. 22. § (1) szerint: „A nyilvántartott régészeti lelőhelynek a beruházással kapcsolatos, földmunkával érintett részén megelőző régészeti feltárást kell végezni.” A Kötv. 19. § (2) szerint: „A régészeti örökség elemei a régészeti érdekű területekről vagy a régészeti lelőhelyről csak régészeti feltárást keretében mozdíthatók el.”

A Kötv. 22. § (3) szerint: nyilvántartási adatok és – ha rendelkezésre áll – az előzetes régészeti dokumentáció adatai, valamint a beruházás régészeti örökségre gyakorolt hatása alapján a védettségi fokozat figyelembevételével a hatóság – jogszabályban meghatározottak szerint – a megelőző feltárást keretében régészeti megfigyelést, vagy próbafeltárást, vagy teljes felületű feltárást írhat elő.

IX. ÖSSZEFOGLALÁS

A MECSEKÉRC Zrt.-től arról kaptunk tájékoztatást, hogy a „Gyöngyöspta I. andezit” meglévő bányatelken a Gyöngyöspata 056/2, 056/3, 072, 080/1, 080/2, 089/1, 089/2, 093/1 hrsz-ú ingatlanok területét jelölték ki bányaművelésre. Az erre a területre vonatkozó örökségvédelmi hatástanulmány elkészítését rendelték meg a Dobó István Vármúzeumtól.

A régészeti terepi kutatásaink eredményei alapján a beruházási területen belül egy kis kiterjedésű, 13348 m² méretű lelőhelyet körvonalaztunk. Amennyiben a lelőhely területét érinti a földmunkával járó beruházás, úgy megelőző feltárást elvégzése szükséges, a beruházási terület további részén pedig régészeti megfigyelés javasolt.

Eger, 2023. május 22.

Bálint Csaba
régész¹

¹ Diploma száma: ELTE-BTK-1815/2015

X. NYILATKOZAT

Alulírott Dr. Domboróczki László nyilatkozom arról, hogy a dokumentáció tartalma megfelel az örökségvédelmi jogszabályoknak és hatósági előírásoknak, továbbá, hogy az örökségvédelmi hatástanulmány elkészítésére jogosultsággal rendelkezem.

Eger, 2023. május 22.

.....

Dr. Domboróczki László régész, PhD

régész diploma száma: ELTE BTK 114/92.

doktori oklevél száma: ELTE Doktori Tanácsa P-484/2001.

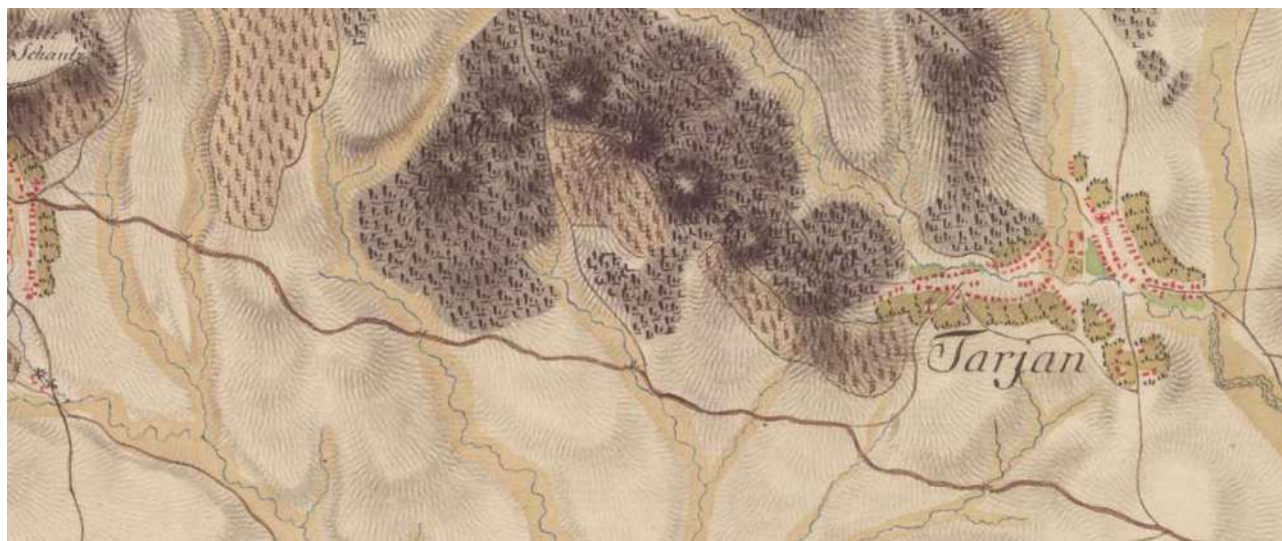
kulturális szakértői nyilvántartásba vétel száma: 7/2012.

FELHASZNÁLT IRODALOM

MAGYAR NEMZETI MÚZEUM 2023. Régészeti Adatbázis. <https://archeodatabase.hnm.hu/>

Nováki et al.: Heves megye várai az őskortól a kuruc korig. Magyarország várainak topográfiája 2. (szerk.: Sárközy Sebestyén) Eger, 2009.

MELLÉKLETEK

A beruházási terület és környéke Magyarország első katonai felmérésének térképén (1782–1785) (forrás: <https://maps.arcanum.com/hu/map/firstsurvey-hungary/?layers=here-aerial%2C147&bbox=2199681.1533450307%2C6073286.478855566%2C2214357.062775784%2C6078331.3227223875>)

A beruházási terület és környéke Magyarország második katonai felmérésének térképén (1819–1869.) (forrás: <https://maps.arcanum.com/hu/map/secondsurvey-hungary/?bbox=2199681.1533450307%2C6073286.478855566%2C2214357.062775784%2C6078331.3227223875&map-list=1&layers=here-aerial%2C5>)

A beruházási terület és környéke a Habsburg Birodalom
harmadik katonai felmérésének térképén (1869–1887)

(forrás: <https://maps.arcanum.com/hu/map/thirdsurvey75000/?bbox=2199681.1533450307%2C6073286.478855566%2C2214357.062775784%2C6078331.3227223875&map-list=1&layers=43>)

A beruházásra kijelölt terület nyugati szélé, 2023. 04. 19-én, keleti irányból fotózva

A beruházásra kijelölt terület keleti széle (javasolt kiegészítő pillér), 2023. 04. 19-én,
déli irányból fotózva

A beruházási terület keleti felében található nyugat-keleti irányú földút 2023. 05. 04-én,
keleti irányból fotózva

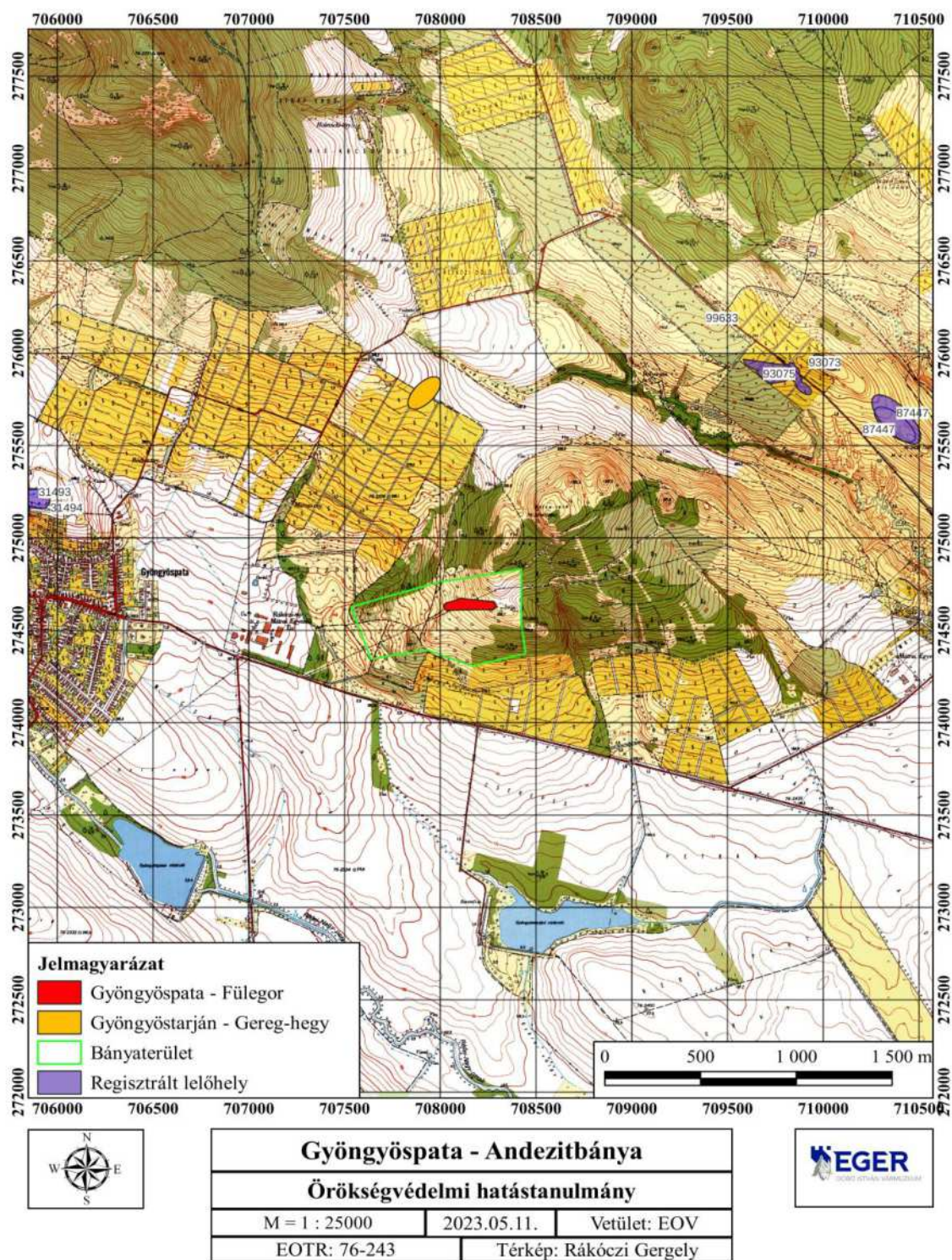
A beruházási terület ortofotója

Gyöngyöspata, Fülegor lelőhely területén talált kerámia leletanyag

Gyöngyöspata, Fülegor lelőhely területén talált pattintott kő leletanyag

A beruházásra kijelölt terület, az azon belül felfedezett és a terület közelében található régészeti lelőhelyek
 (készítette: Rákóczi Gergely)

LELŐHELY-BEJELENTŐ ADATLAP
(1. melléklet a 68/2018. (IV. 9.) Korm. rendelethez)

1. A lelőhely azonosító adatai
 - 1.1. Megye, város, település neve, kerület utca, házszám: **Heves megye, Gyöngyöspata**
 - 1.2. Nyilvántartási azonosító száma: **új lelőhely/ felvétel alatt**
2. A lelőhely neve(i): **Gyöngyöspata, Fülegor**
3. A lelőhely pontos helye: (a melléklet térképen berajzolva)
 - 3.1. A mellékelt térkép(vetület) fajtája: **EOV**
 - 3.2. A térképlap száma: **76-234, 76-243**
 - 3.3. A lelőhely védésére vagy védettségének megszüntetésére vonatkozó javaslat esetén területének középponti EOV koordinátái: **E247600; N708200**
 - 3.4. Helyrajzi szám(ok): **093/1**
 - 3.5. Földrajzi leírás: **Gyöngyöspata település keleti határában, Gyöngyöstarján – Gereg-hegytől délkeleti irányba kb. 400 méterre, egy mezőre vezető nyugat-keleti irányú földút és annak néhány méteres körzete.**
4. A lelőhelyen talált régészeti jelenségek jellege és kora:

Jellege:	Kora:
telep	bronzkor
5. Lelőhely tudományos jelentősége: **általános**
6. A lelőhely állapota: **nem bolygatott**
 - 6.1. A terület használatára vonatkozó információ: **a területen keresztül műút vezet, egyéb bolygatás jele nem látszik**
 - 6.2. A lelőhely veszélyeztetettsége: **bányaművelés általi bolygatás**
 - 6.3. Információ arra vonatkozóan, hogy a 6.1. pont szerinti használat veszélyezteti-e a lelőhelyet:
7. A lelőhely ismertsége: **korábban nem ismert**
8. A lelőhelyen végzett tevékenység

év	tevékenység	név	megjegyzés
2023	terepbejárás	Bálint Csaba	
9. Javaslat a lelőhely további kutatására: **A terület esetleges jövőbeli földmunkával járó használatától függően régészeti szakfelügyelet, feltárás vagy további terepbejárások elvégzése, valamint geofizikai felmérés.**
10. Védőövezet kijelölésének szükségessége: **A lelőhely veszélyeztetettsége miatt szükséges.**
11. A leleteket fogadó múzeum: **Dobó István Vármúzeum, Eger**
12. A bejelentő természetes személyazonosító adatai, munkahelye: **Bálint Csaba, Dobó István Vármúzeum, 3300 Eger, Vár 1.**
13. Megjegyzés:
14. A bejelentés kelte: **2023. május 16.**
15. Mellékletek: **Lelőhely bejelentő térkép**